

Pola Sokongan Keluarga Kepada Warga Tua

Amna Md. Noor
Asnarulkhadi Abu Samah
Nobaya Ahmad
Ma'rof Redzuan
Maznah Baba

Abstrak

Artikel ini membincangkan pola sokongan yang diterima oleh warga tua di Malaysia. Pola sokongan ini dilihat dari aspek pemberi sokongan kepada warga tua, jantina pemberi sokongan, kekerapan dan tempoh warga tua menerima sokongan serta cara sokongan tersebut diterima. Huraian dalam artikel ini merupakan sebahagian daripada dapatan daripada kajian yang dibiayai oleh Kementerian Sains Teknologi dan Inovasi Malaysia. Responden kajian adalah terdiri daripada 1993 warga tua daripada 4 negeri di Semenanjung yang masing-masing mewakili 4 zon iaitu 420 dari Perlis (zon utara), 371 dari Kelantan (zon timur), 725 dari Perak (zon tengah) dan 477 dari Melaka (zon selatan). Responden telah ditemu bual secara bersemuka dengan menggunakan borang soal selidik. Antara dapatan utama kajian mendapati anak kandung merupakan kumpulan terbesar menyumbang sokongan fizikal dan bukan fizikal kepada warga tua manakala pasangan merupakan kumpulan kedua terpenting. Secara keseluruhannya pemberi sokongan bukan fizikal didominasi oleh anak perempuan (penjagaan harian, penjagaan kesihatan, penjagaan semasa sakit, riadah, rekreasi, tempat mengadu masalah dan sokongan dalam hal ehwal keagamaan) manakala anak lelaki hanya mendominasi sokongan komunikasi dan ziarah. Untuk sokongan fizikal, warga tua banyak menerima sokongan daripada anak lelaki, manakala anak perempuan pula menyumbang dalam penyediaan makan minum dan pakaian. Kekerapan penerimaan biasanya diterima secara berterusan atau apabila diperlukan. Menilai cara sokongan yang diterima oleh warga tua pula, didapati pemberi sumbangan perlu meluangkan masa dan kewangan yang banyak dalam melaksanakan tanggungjawab tersebut. Adalah diharapkan dapatan kajian ini dapat dijadikan asas dalam pembentukan polisi berkaitan warga tua yang turut melibatkan kebajikan pemberi sokongan khususnya anak-anak dan keluarga terdekat.

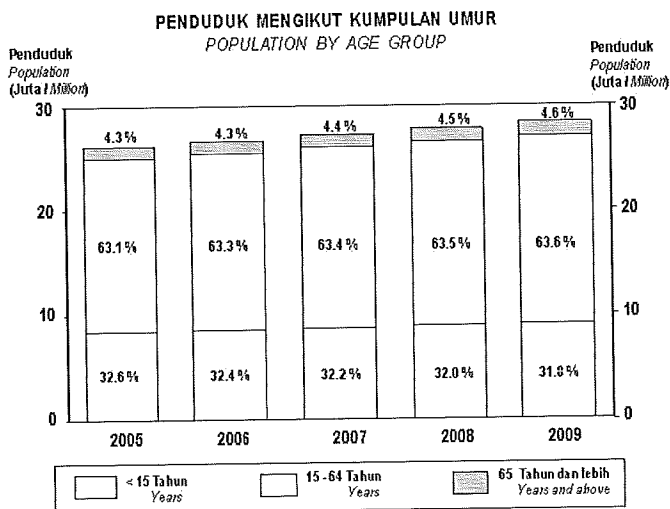
Pengenalan

Penuaan merupakan proses semulajadi yang perlu diberi perhatian oleh setiap individu. Perkara yang mungkin perlu dihadapi semasa proses ini berlaku juga perlu difikirkan dari awal supaya persiapan yang sepatutnya dapat dilakukan. Kemungkinan masalah yang dihadapi seperti kesukaran pergerakan, keseorangan serta persoalan mengenai penjagaan kesihatan, perumahan dan kewangan perlu difikirkan secara menyeluruh. Sejarah membuktikan bahwa kita akan berhadapan dengan fenomena pelbagai implikasi termasuk implikasi sosial, budaya, ekonomi, politik dan juga emosi dalam proses penuaan ini.

Lum (1990) menyatakan bahawa struktur populasi dunia berubah secara dramatik dan warga tua menjadi kumpulan utama dalam masyarakat. Perkembangan ini menyebabkan struktur demografi Malaysia juga turut berubah. Di peringkat global, perhatian khusus terhadap warga tua mula berkembang dan tumpuan mula diberikan kepada masalah pertambahan populasi warga tua. Oleh itu perhatian yang sama juga perlu diberikan kepada warga tua di Malaysia.

Populasi di Malaysia kini sedang menuju kepada struktur populasi negara tua di mana peratusan warga tua yang berumur 65 tahun dan ke atas adalah pada kadar yang tinggi. Menurut WHO (*World Health Organization*) sesebuah negara boleh dianggap sebagai negara tua apabila populasi tuanya (65 tahun dan ke atas) melebihi 7.5% daripada keseluruhan penduduk. Rajah 1 menunjukkan peningkatan yang agak ketara dalam peratusan populasi warga tua dari tahun 2000 hingga 2009. Secara keseluruhannya populasi Malaysia telah meningkat daripada 23.3 juta pada tahun 2000 kepada sekitar 27.73 juta dalam tahun 2008. Peningkatan ini adalah dengan kadar 2.2% setahun.

Rajah 1: Taburan penduduk mengikut kumpulan umur

Sumber: Jabatan Statistik Negara, Perangkaan Penting Malaysia Jun 2009

Dalam keadaan sekarang Malaysia masih boleh dikatakan sebagai negara muda dengan 32% penduduknya berada di bawah 15 tahun dan umur penengah ialah 25 tahun. Walau bagaimanapun Malaysia kini berada dalam peringkat kedua transisi demografi, di mana jumlah warga tua (di atas 60 tahun) telah meningkat daripada 6.2% pada tahun 2000 kepada 6.8% dalam tahun 2007 dan dalam masa yang sama kadar fertiliti adalah menurun daripada 2.8 anak pada tahun 2000 kepada 2.3 anak pada tahun 2007 untuk setiap ribu wanita (antara 15 hingga 49 tahun). Ini menunjukkan telah berlaku peningkatan yang jelas baik dari segi peratusan mahupun jumlah keseluruhan penduduk tua di Malaysia. Pada tahun 2020 adalah dijangkakan jumlah warga tua ialah sekitar 2.2 juta dengan peningkatan sekitar 83,000 orang setiap tahun. Dengan keadaan tersebut secara tidak langsung akan meningkatkan nisbah tanggungan bagi kumpulan tua untuk keseluruhan penduduk (Lembaga Penduduk dan Pembangunan Keluarga Negara, 2009).

Kajian lepas membuktikan bahawa anak merupakan sumber sokongan yang paling utama untuk warga tua, di mana mereka yang mempunyai lebih ramai anak yang masih hidup, mempunyai potensi untuk mendapat sokongan yang lebih tinggi. Hanson, Sauer dan Seelbach (1983) telah menjalankan kajian mengenai tanggungjawab anak ke atas ibu bapa yang telah tua. Kajian ini menganalisis pengharapan ibu bapa terhadap anak-anak. Hasil kajian menunjukkan ibu (warga tua wanita) lebih cenderung untuk tinggal bersama anak-anak apabila mereka tidak mampu untuk menjaga diri sendiri.

Dalam menilai peranan keluarga sebagai pemberi sokongan kepada warga tua, adalah wajar perhatian turut diberikan kepada perubahan struktur keluarga yang berlaku. Pelbagai faktor menyebabkan perubahan kepada struktur tradisi keluarga. Secara tradisi seperti rutin kehidupan di kampung dapat dilihat bagaimana ibu bapa keluar bekerja di sawah atau ladang dan kemudian mereka menjadi tua di samping membesarkan anak sehinggalah kedua ibu bapa ini menjadi terlalu tua untuk bekerja dan anak-anak mengambil alih tugas mereka di ladang. Ibu bapa tadi akan terus tinggal di dalam rumah yang sama sambil melakukan kerja-kerja yang ringan seperti menjaga cucu dan memasak. Warga tua ini adalah diperlukan dan dihormati. Walau bagaimanapun faktor-faktor seperti urbanisasi, pendidikan, perindustrian dan migrasi telah menyebabkan berlaku perubahan kepada peranan dan struktur keluarga serta warga tua itu sendiri.

Proses urbanisasi dan migrasi yang berlaku telah menyebabkan perubahan struktur keluarga di mana orang muda akan berhijrah dari kampung ke bandar besar yang menawarkan peluang pekerjaan yang lebih besar. Selepas bekerja untuk beberapa waktu mereka akan berkahwin dan membentuk keluarga 'nuklear' sendiri. Pada mulanya mereka mungkin masih menziarahi ibu bapa mereka di kampung tetapi apabila semakin lama ziarah ke kampung akan menjadi berkurangan dan kemungkinan akan berakhir sama sekali. Keadaan hubungan ibu bapa dan anak yang semakin renggang ini akan mengakibatkan tanggungjawab anak kepada ibu bapa juga akan berkurangan, ini ditambah dengan kos hidup yang tinggi di bandar menyebabkan mereka kekurangan wang untuk membantu ibu bapa di kampung (Lum, 1990).

Kaedah kajian

Kajian ini merupakan kajian bersifat hirisan lintang (*Cross sectional studies*) dan kaedah survei telah digunakan untuk mengumpul data. Teknik kuantitatif diskriptif telah digunakan untuk menganalisis dan menginterpretasi dapatan kajian. Kajian ini lebih berbentuk eksploritari dengan menggunakan 2 set soal selidik yang ditadbir ke atas 2 kumpulan responden iaitu warga tua dan anak yang memberi sokongan kepada warga tua tersebut (dinamakan oleh responden warga tua). Soal selidik untuk warga tua ditadbir secara temu bual bersemuka oleh enumerator yang terlatih manakala soal selidik kepada anak (pemberi sokongan) dihantar secara pos dan kemudian diisi sendiri oleh responden (*self administered*).

Kajian berkaitan peranan keluarga dalam memberi sokongan sosial ke atas warga tua ini merupakan satu kajian kebangsaan yang dibiayai oleh Kementerian Sains Teknologi dan Inovasi di bawah Rancangan Malaysia Ke-8. Kajian ini telah dijalankan di seluruh Malaysia dan melibatkan 1993 orang warga tua sebagai responden. Empat buah negeri di Semenanjung yang masing-masing mewakili 4 zon di Malaysia iaitu 420 dari Perlis (zon utara), 371 dari Kelantan (zon timur), 725 dari Perak (zon tengah) dan 477 dari Melaka (zon selatan) telah dipilih berdasarkan peratusan warga tua yang tertinggi mengikut zon. Bilangan responden setiap negeri ditentukan berdasarkan peratusan daripada bilangan sebenar warga tua setiap negeri.

Antara soalan yang terdapat dalam soal selidik ialah berkaitan maklumat latar belakang sosioekonomi dan sokongan fizikal dan bukan fizikal yang diterima. Soalan mengenai sokongan mencakupi beberapa aspek iaitu jenis sokongan, siapa yang paling banyak memberi sokongan, jantina pemberi sokongan, cara sokongan diberikan, kekerapan, tempoh serta persepsi terhadap kecukupan sokongan. Artikel ini akan memberi tumpuan dalam membincangkan dapatan yang berkaitan dengan pola sokongan yang diterima oleh warga tua.

Latar belakang responden

Responden kajian terdiri daripada 40.1% warga tua lelaki dan 59.9% warga tua wanita. Majoriti (60.4%) responden masih mempunyai pasangan manakala 39.6% tidak mempunyai pasangan. Dalam kalangan mereka yang tidak mempunyai pasangan, kebanyakannya ialah warga tua wanita (22.7% janda dan 65.9% balu), cuma 11.4% sahaja terdiri daripada warga tua lelaki. Hanya sebahagian kecil sahaja warga tua ini yang tidak pernah berkahwin iaitu 0.5% daripada keseluruhan responden. Dari segi umur, majoriti (69.8%) responden adalah dalam kategori tua-muda (60-74 tahun), 25.7% dalam kategori tua-tua (75-84) dan tertua (lebih 85 tahun) 4.5%.

Secara puratanya bilangan anak yang dimiliki oleh responden ialah 5 orang, di mana 4% tidak mempunyai anak, 38.6% mempunyai anak antara 1 hingga 4 orang, 45.5% 5 hingga 8 orang dan 11.9% mempunyai anak 9 orang dan ke atas.

Dari segi pekerjaan, 79.6% responden sudah tidak bekerja atau pesara manakala 20.4% masih bekerja. Majoriti (92.9%) warga tua ini melakukan kerja asas seperti menoreh getah, bersawah, kerja kampung, berkebun dan sebagainya. Apabila dilihat taburan umur mereka yang bekerja ini didapati 85% daripada mereka adalah dalam usia tua-muda iaitu antara 60 hingga 74 tahun.

JENIS SOKONGAN

Kajian ini telah membahagikan jenis sokongan kepada dua kategori iaitu kategori pertama sokongan berbentuk bukan fizikal yang terdiri daripada penjagaan kesihatan, penjagaan semasa sakit, penjaga harian, riadah, rekreasi, komunikasi, tempat mengadu masalah, ziarah serta agama dan kerohanian. Kategori kedua pula ialah sokongan berbentuk fizikal iaitu penyediaan alat pergerakan, penyediaan alat komunikasi, penyediaan alat pengangkutan, penyediaan tempat tinggal, penyediaan kelengkapan rumah, penyediaan makanan dan minuman, penyediaan pakaian dan pemberian wang.

Jadual 1 menunjukkan taburan peratusan sokongan yang diterima oleh warga tua berdasarkan jenis sokongan. Ziarah merupakan jenis sokongan yang mencatatkan peratusan tertinggi iaitu 93.8% dan diikuti oleh mengadu masalah, penjagaan semasa sakit dan sokongan komunikasi. Ini menunjukkan bahawa jenis sokongan kategori bukan fizikal diterima dengan lebih banyak berbanding sokongan kategori fizikal. Pemberian wang (83.5%) merupakan bantuan berbentuk fizikal yang paling banyak diterima oleh responden diikuti oleh sokongan penyediaan makanan dan minuman.

Selain daripada penjagaan semasa sakit, ahli keluarga juga turut memberikan sokongan dalam bentuk penjagaan-penjagaan yang lain. Penjagaan harian umpamanya diterima oleh 69.0% responden, penjagaan kesihatan pula dilaporkan diterima oleh 62.7% responden dan lebih daripada separuh responden menerima bantuan penyediaan pakaian.

Jadual 1: Jenis sokongan yang diterima

Jenis sokongan yang diterima	Responden yang menerima	
	n	(%)
Ziarah	1869	93.8
Tempat mengadu masalah	1858	93.2
Penjagaan semasa sakit	1831	91.9
Komunikasi	1767	88.7
Pemberian wang (f)	1664	83.5
Penyediaan makanan dan minuman (f)	1452	72.9
Penjaga harian	1375	69.0
Penjagaan kesihatan	1249	62.7

Penyediaan pakaian (f)	1056	53.0
Penyediaan kelengkapan rumah (f)	875	43.9
Penyediaan tempat tinggal (f)	610	30.6
Penyediaan alat komunikasi (f)	580	29.1
Rekreasi	545	27.3
Penyediaan alat pengangkutan (f)	479	24.0
Agama & kerohanian	441	22.1
Penyediaan alat pergerakan (f)	112	5.6
Riadah	71	3.6

Catitan: (f) = sokongan fizikal

POLA SOKONGAN YANG DITERIMA

Pola sokongan ini dibincangkan dari aspek cara sokongan diterima, individu yang memberikan sokongan kepada warga tua, jantina pemberi sokongan dan kekerapan mereka menerima sokongan.

a) Cara sokongan diberikan

Menilai cara sokongan yang diterima oleh warga tua daripada keluarga bagi setiap jenis sokongan jelas menunjukkan komitmen yang tinggi perlu diberikan oleh pemberi sokongan. Contohnya bagi sokongan semasa sakit 66.3% warga tua ini menyatakan anak-anak akan membawa mereka ke klinik atau hospital. 23.5% menolong menyediakan makan dan 6.7 % penjagaan khusus berkaitan makan minum, pengurusan diri dan pengambilan ubat-ubatan.

Bagi sokongan penjagaan harian, 67.6% membantu dalam mengemas rumah, kerja-kerja harian, penjagaan dan pengurusan makan minum serta mengemas rumah. Manakala 16.2% anak-anak akan tinggal bersama atau temankan mereka semasa tidur. Dalam sokongan komunikasi pula anak-anak akan meluangkan masa sama ada berbual secara bersemuka atau berbual melalui telefon (49.5%). Bagi anak-anak yang tinggal berjauhan daripada ibu bapa mereka akan berkomunikasi melalui telefon. Hampir keseluruhan anak (97.4%) akan balik ke kampung untuk menziarahi orang tua mereka. Berdasarkan data ini, jelas bahawa anak-anak perlu meluangkan masa dalam jumlah yang banyak bagi memberi sokongan kepada warga tua.

Dalam konteks sokongan fizikal pula, kebanyakan bentuk atau cara sokongan yang diberikan memerlukan jumlah peruntukan kewangan tertentu. Misalnya dalam aspek pemberian wang, warga tua ini memperolehi antara RM10 hingga RM5000 sebulan hasil daripada pemberian anak-anak dengan purata RM206. Bagi penyediaan makanan pula, kebanyakan pemberi sumbangan

khususnya anak-anak perlu membeli barangan mentah dan keperluan masakan, meluangkan masa untuk memasak dan menghidangkannya kepada warga tua. Dari segi penyediaan tempat tinggal, antara cara sokongan yang diberikan ialah membuat atau menyediakan rumah kepada warga tua (17.2%), baiki serta ubah suai rumah supaya lebih selesa (37.9%) dan sebahagian besar anak-anak membawa orang tua mereka tinggal bersama mereka (44.2%). Bagi penyediaan kelengkapan rumah, majoriti responden telah diberikan kelengkapan tersebut yang berupa barang elektrik (40.8%), perabot (35.5%) dan barang kelengkapan secara umum (23.3%) (rujuk jadual 1).

Walau bagaimanapun warga tua menyatakan bahawa mereka kurang menerima sokongan bagi penyediaan alat pengangkutan (24%), alat komunikasi (29%) dan alat pergerakan (5.6%). Cara sokongan yang diterima dalam kalangan mereka yang menerima jelas menunjukkan bahawa sekali lagi sejumlah peruntukan kewangan perlu disediakan oleh pemberi sokongan. Untuk penyediaan alat pergerakan mereka perlu memberi atau menyediakan peralatan seperti kerusi roda dan tongkat (68.47%). Manakala bagi penyediaan alat pengangkutan rata-rata warga tua mendapat sokongan daripada anak-anak dan pasangan dengan cara membawa atau menghantar ke destinasi yang dikehendaki (64.2%) serta 35.8% telah membelikan kenderaan sama ada motosikal (23.2%), basikal (6.5%) dan kereta (4.4%).

b) Pemberi Sokongan

Pemberi sokongan bukan fizikal

Jadual 2 menunjukkan taburan pemberi sokongan bukan fizikal kepada warga tua. Data menunjukkan bahawa anak kandung merupakan kumpulan yang tertinggi memberi sokongan dalam semua aspek iaitu penjagaan kesihatan, penjagaan semasa sakit, bantuan harian, riadah, rekreasi, berkomunikasi, mengadu masalah, menziarah dan aspek keagamaan. Manakala pasangan merupakan kumpulan kedua terpenting dalam memberi sokongan dalam hampir kesemua aspek kecuali ziarah yang dilakukan oleh saudara-mara.

Jadual 2: Taburan pemberi sokongan bukan fizikal kepada warga tua

	Penjagaan Bukan Fizikal								
	Kesi- hatan sakit (n=1993)	Semasa sakit (n=1993)	Harian (n=1993)	Riadah (n=1993)	Rekreasi (n=1993)	Komuni- kasi (n=1993)	Mengadu masalah (n=1993)	Ziarah (n=1993)	Agama (n=1993)
	%	%	%	%	%	%	%	%	%
Anak kandung	50.6	64.0	38.7	2.7	23.8	73.5	66.6	84.0	14.2
Menantu	0.9	2.3	3.5	0.1	0.5	0.5	1.2	.6	0.4
Anak	1.3	2.2	1.4	0.1	0.3	1.1	1.8	1.1	0.3
Pasangan suami/isteri	5.4*	14.2*	20.1*	0.4*	1.1*	6.2*	15.7*	0.1	4.2*
Adik-beradik	0.4	1.0	0.5	-	0.2	0.5	1.4	1.2	0.2
Saudara mara	1.2	2.8	0.9	0.1	0.5	2.0	2.6	3.3*	0.7
Cucu/cicit	1.9	2.8	3.5	0.3	0.5	2.7	2.2	1.6	1.4

Lain-lain (jiran, orang kampung)	1.0	2.6	0.5	-	0.4	2.3	1.8	1.9	0.7
Tidak menerima sokongan	37.3	8.1	31.0	96.4	72.7	11.3	6.8	6.2	77.9
Jumlah	100	100	100	100	100	100	100	100	100

Catitan (*) – Pemberi sokongan kedua penting

Selain daripada anak dan pasangan, warga tua juga menerima sokongan daripada menantu, anak angkat, anak tiri dan anak saudara, adik-beradik, saudara mara, cucu-cicit serta komuniti setempat seperti orang kampung, jiran dan JKKK (Jawatankuasa Kemajuan dan Keselamatan Kampung). Walau bagaimanapun peratusan sokongan komuniti ini adalah kecil, ini berlaku kerana objektif kajian ini adalah untuk mengkaji peranan keluarga, data yang diperolehi ini adalah data yang tidak dijangkakan mungkin kerana kesilapan teknikal enumerator dan mungkin juga kerana keadaan semulajadi yang memang wujud dalam masyarakat Malaysia. Kajian berasingan yang lebih menitikberatkan sumbangan komuniti perlu dilakukan bagi menjawab persoalan yang berkaitan.

Pemberi sokongan fizikal

Jadual 3 menunjukkan taburan pemberi sokongan berbentuk fizikal kepada warga tua. Sebagaimana sokongan bukan fizikal, pemberi sokongan yang utama ialah anak kandung. Data menunjukkan anak kandung merupakan penyumbang utama untuk penyediaan alat pergerakan, alat komunikasi, alat pengangkutan, tempat tinggal, kelengkapan rumah, makanan dan minuman, pakaian dan kewangan.

Jadual 3: Taburan pemberi sokongan fizikal kepada warga tua

	Alat Pergerakan (n=1993)	Alat Komunikasi (n=1993)	Alat Pengangkutan (n=1993)	Tempat Tinggal (n=1993)	Kelengkapan Rumah (n=1993)	Makanan Minuman (n=1993)	Pakaian (n=1993)	Kewangan (n=1993)
	%	%	%	%	%	%	%	%
Anak kandung	4.2	24.6	18.9	23.9	38.1	53.1	45.2	77.9
Menantu	0.4	0.8	0.9	0.6	1.0	3.3	1.1	0.5
Anak	0.1	0.4	0.5	0.6	0.8	1.1	1.1	0.7
Pasangan	0.4*	1.8*	1.5*	3.4*	1.8*	9.3*	2.3*	1.5*
Adik-beradik	0.0	0.1	0.2	0.2	0.1	0.5	.2	0.6
Saudara mara	0.2	0.2	0.7	0.5	0.6	1.0	.7	0.7
Cucu/cicit	0.3	0.8	0.7	1.1	1.1	2.9	1.3	1.3
Lain-lain (jiran, orang kampung)	0.2	0.4	0.7	0.4	0.5	1.8	1.3	0.3
Tidak menerima	94.4	70.9	76.0	69.4	56.1	27.1	47.0	16.5
Jumlah	100	100	100	100	100	100	100	100

Catitan (*) – Pemberi sokongan kedua penting

Data menunjukkan pemberi sokongan kedua terpenting bagi sokongan fizikal ini adalah sama dengan sokongan bukan fizikal, di mana dapat dilihat untuk kesemua aspek sokongan pemberi sokongan kedua terpenting ialah pasangan.

c) Jantina pemberi sokongan

Berkaitan pola sokongan yang diterima, responden juga ditanya mengenai jantina pemberi sokongan. Oleh kerana pemberi sokongan utama adalah anak, maka analisis jantina berdasarkan pemberi sokongan hanya diperincikan untuk anak dan pasangan sahaja.

Jantina pemberi sokongan berbentuk bukan fizikal

Secara keseluruhannya didapati anak perempuan mendominasi pemberian sokongan bukan fizikal iaitu penjagaan harian, penjagaan kesihatan, penjagaan semasa sakit, riadah, rekreasi dan hal berkaitan keagamaan (Jadual 4). Hampir keseluruhannya didominasi mereka kecuali 3 aspek oleh anak lelaki iaitu komunikasi, tempat mengadu masalah dan aspek ziarah.

Pasangan yang mendominasi pemberian sokongan ialah isteri, dapat dilihat untuk semua sokongan bukan fizikal isteri yang paling banyak memberi sokongan dengan peratusan antara 52.3% (penjagaan kesihatan) hingga 88.7% (penjagaan harian).

Jadual 4: Jantina pemberi sokongan berbentuk bukan fizikal

	Sokongan Bukan Fizikal (%)								
	Kesihatan	Semasa Sakit	Harian	Riadah	Rekreasi	Komunikasi	Mengadu Masalah	Ziarah	Agama
Anak									
Lelaki	49.80	49.53	28.63	50.00	42.94	57.95	50.23	62.84	49.30
Perempuan	50.40	50.47	71.37	50.00	44.04	42.05	49.77	37.16	50.70
Jumlah (%)	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100	100	100	100
n	1008	1276	772	54	474	1465	1328	1674	284
Pasangan									
Suami	47.66	26.06	11.22	14.29	39.13	15.57	25.96	-	18.07
Isteri	52.34	73.94	88.78	85.71	60.87	84.43	74.04	-	81.93
Jumlah (%)	100.00	100.0	100.0	100.0	100.0	100	100	-	100
n	107	284	401	7	23	122	312	-	83

Jantina pemberi sokongan berbentuk fizikal

Secara keseluruhannya perbandingan antara anak lelaki dan anak perempuan menunjukkan warga tua lebih banyak menerima sokongan fizikal daripada anak lelaki iaitu (penyediaan alat pergerakan, penyediaan alat komunikasi, penyediaan tempat tinggal, kelengkapan rumah dan kewangan) (Jadual 5). Anak perempuan mendominasi dalam sumbangan penyediaan makan minum dan juga pakaian.

Jadual 5: Jantina pemberi sokongan berbentuk fizikal

	Sokongan Fizikal (%)							
	Alat Pergerakan	Alat Komunikasi	Alat Pengangkutan	Tempat Tinggal	Kelengkapan Rumah	Makanan Minuman	Pakaian	Kewangan
Anak								
Lelaki	69.05	61.91	71.09	54.83	57.18	46.88	42.33	72.1
Perempuan	30.95	38.09	28.91	45.17	42.82	53.12	57.67	27.9
Jumlah (%)	100	100	100	100	100	100	100	100
n	84	491	377	476	759	1058	900	1552
Pasangan								
Suami	37.5	97.3	87.1	79.41	75.00	33.15	13.04	39.29
Isteri	62.5	2.7	12.9	20.59	25.00	66.85	86.96	60.71
Jumlah (%)	100	100	100	100	100	100	100	100
n	8	37	31	68	36	184	46	28

Pasangan wanita (isteri) memainkan peranan utama dalam penyediaan makanan dan minuman, penyediaan pakaian, kewangan dan penyediaan alat pergerakan. Manakala pasangan lelaki (suami) pula memainkan peranan utama dalam penyediaan kelengkapan rumah, alat komunikasi, alat pengangkutan dan tempat tinggal. Dengan kata lain boleh disimpulkan bahawa pasangan warga tua adalah saling bantu-membantu dan saling memerlukan.

d) Keckerapan penerimaan sokongan

Aspek keckerapan dan tempoh sokongan yang diterima oleh warga tua adalah penting bagi memperjelaskan kuantiti sokongan yang diberi dan diterima.

Keckerapan penerimaan sokongan bukan fizikal

Jadual 6 menunjukkan peratusan keckerapan dan tempoh sokongan bukan fizikal diterima oleh warga tua. Peratusan adalah berdasarkan kepada warga tua yang menyatakan telah menerima sokongan. Untuk penjagaan kesihatan, hampir separuh responden memperolehnya semasa mereka memerlukan sokongan dan 30.2% menyatakan menerimanya secara berterusan. Bagi penjagaan semasa sakit dan mengadu masalah majoriti responden menerimanya semasa diperlukan. Majoriti warga tua menyatakan mereka menerima sokongan secara berterusan bagi sokongan penjagaan harian, riadah, komunikasi dan ziarah. Bagi sokongan berkaitan hal ehwal keagamaan warga tua menyatakan bahawa mereka menerima sokongan sama ada berterusan, bila diperlukan atau tidak menentu.

Jadual 6: Kekerapan sokongan bukan fizikal diterima oleh warga tua

	Sokongan Bukan Fizikal (n, %)																	
	Penjagaan kesihatan		Penjagaan semasa sakit		Penjagaan harian		Riadah		Rekreasi		Komunikasi		Mengadu masalah		Ziarah		Hal ehwal keagamaan	
Bulanan	187	15.0	84	4.6	7	0.5	7	9.9	50	9.3	102	5.8	5	0.3	335	18.0	2	0.5
Tahunan	35	2.6	39	2.1	12	0.9	4	5.6	239	44.3	13	0.7	4	0.2	251	13.5	8	1.8
Tidak tentu	13	1.1	12	0.7	17	1.3	13	18.3	38	7.0	26	1.5	10	0.5	141	7.6	130	29.7
Bila perlu	607	48.7	1304	71.4	106	7.7	9	12.9	168	31.1	128	7.3	1510	82.1	110	5.9	172	39.3
Berterusan	408	32.6	388	21.2	1228	89.6	38	53.5	45	8.3	1495	84.8	312	16.9	1025	55.0	126	28.8
Jumlah	1250	100	1827	100	1370	100	71	100	540	100	1764	100	1841	100	1862	100	438	100

Kekerapan penerimaan sokongan fizikal

Jadual 7 menunjukkan taburan kekerapan sokongan fizikal yang diterima oleh warga tua. Bagi sokongan penyediaan alat pergerakan dan alat komunikasi, majoriti responden memperolehinya secara tidak menentu. Bagi penyediaan alat pengangkutan separuh daripada responden memperolehinya semasa diperlukan manakala bagi penyediaan tempat tinggal hampir separuh mengatakan menerima secara berterusan. Bagi kelengkapan rumah dan penyediaan pakaian pula majoriti daripada mereka menerima secara tidak menentu. Sokongan kewangan diterima secara bulanan manakala penyediaan makanan secara berterusan.

Jadual 7: Kekerapan sokongan fizikal diterima oleh warga tua

	Sokongan Fizikal (n, %)															
	Pergerakan		Komunikasi		Pengangkutan		Tempat tinggal		Kelengkapan rumah		Penyediaan makanan		Penyediaan pakaian		Sokongan kewangan	
Bulanan	-	-	12	2.1	5	1.0	-	-	15	1.7	297	20.6	9	0.9	880	53.1
Tahunan	1	0.9	1	0.2	13	2.7	6	1.0	58	6.7	26	1.8	197	18.7	128	7.7
Tidak tentu	79	70.5	408	71.2	139	29.3	193	32.1	370	42.8	43	3.0	493	46.7	117	7.1
Bila diperlukan	8	7.2	15	2.6	264	55.6	125	20.8	296	34.3	268	18.6	169	16.0	180	10.9
Berterusan	24	21.4	137	23.9	54	11.4	278	46.2	125	14.5	806	56.0	188	17.8	352	21.2
Jumlah	112	100	573	100	475	100	602	100	864	100	1440	100	1056	100	1657	100

Cadangan untuk praktis serta kajian akan datang

Data daripada kajian ini menunjukkan bahawa warga tua amat memerlukan sokongan daripada anak-anak dan ahli keluarga dalam kehidupan harian mereka. Ternyata sumber utama sokongan bagi warga tua datang daripada anak-anak. Walaupun ada kajian menyatakan bahawa komuniti dan masyarakat terdekat setempat juga merupakan sumber sokongan kepada warga tua, contohnya kajian oleh Cantor (1979) dalam Glasgow (2000) yang melaporkan bahawa apabila seorang warga tua tidak mempunyai pasangan atau anak dewasa, adik-

beradik, saudara mara, kawan dan jiran selalunya menggantikan tempat untuk menyediakan penjagaan kepada mereka.

Kajian ini membuktikan bahawa warga tua amat memerlukan pasangan selain anak dalam memberi sokongan sosial, ekonomi dan emosi. Dapatan ini adalah sama dengan dapatan kajian oleh Larson dan Thorslund (2002) di Sweden yang mendapati majoriti lelaki tua menerima penjagaan daripada isteri manakala warga tua wanita pula banyak menerima penjagaan daripada perkhidmatan awam. Friedman (2006) dalam kajiannya di Vietnam juga mendapati bahawa warga tua wanita lebih tidak bernasib baik jika dibandingkan dengan lelaki di mana kebanyakan mereka menghadapi risiko hidup sebagai janda dan tinggal bersendirian.

Melihat pada data kajian ini sendiri yang mana bilangan wanita warga tua yang tiada pasangan (balu dan janda) adalah lebih (34.6%, n=690), berbanding lelaki yang tiada pasangan (4.5%, n=89). Keadaan ini memberi implikasi dari segi pemberian perkhidmatan dan bantuan kepada warga tua. Polisi pemberian bantuan contohnya, perlu melihat keadaan ini sebagai panduan dalam pengagihan bantuan.

Menurut Kwok (2006), anak lelaki di Hong Kong terlibat secara aktif dalam penjagaan orang tua mereka, terutamanya dalam sokongan kewangan dan emosi sebagaimana saudara perempuan mereka. Dapatan ini adalah seiring dengan hasil kajian ini yang melihat anak lelaki mendominasi dalam pemberian sokongan yang berbentuk ekonomi dan juga emosi seiring dengan sokongan oleh anak perempuan. Kwok (2006) juga mendapati bahawa nilai anak terhadap penjagaan warga tua adalah konsisten dengan tingkah laku penjagaan sebenar yang mereka berikan. Berdasarkan keadaan ini maka wajarlah kita memberi penekanan kepada penerapan nilai positif kepada anak-anak dalam isu penjagaan warga tua ini tidak kira anak lelaki atau perempuan. Ini adalah bagi menjamin tugas dan tanggungjawab memberi sokongan fizikal dan bukan fizikal oleh anak-anak kepada warga tua dapat diteruskan dalam generasi muda dan generasi akan datang.

Memandangkan anak-anak merupakan penyumbang utama kepada sokongan sosial warga tua ini, langkah mendidik anak-anak untuk memahami tanggungjawab mereka adalah perlu. Kementerian Pendidikan umpamanya patut menjadikan pendidikan dan kesedaran mengenai tanggungjawab ini sebagai sebahagian daripada silibus pendidikan moral di sekolah rendah dan menengah. Media masa seperti televisyen dan radio harus menyiarkan program-program yang berkaitan dengan warga tua, masalah dan bagaimana masyarakat boleh menolong mereka.

Memandangkan pemberi sokongan dalam kajian ini perlu meluangkan masa dan menyumbang kewangan, adalah diharapkan kerajaan harus memikirkan kaedah yang lebih bersifat makro dalam menyokong pemberi sokongan sosial kepada warga tua. Adalah diharapkan dapatan kajian dalam aspek cara sokongan

yang diterima oleh warga tua yang mendapati pemberi sumbangan perlu meluangkan masa dan kewangan yang banyak dalam melaksanakan tanggungjawab tersebut, dapat dijadikan asas dalam pembentukan polisi berkaitan warga tua yang turut melibatkan kebajikan pemberi sokongan khususnya anak-anak dan keluarga terdekat.

Berdasarkan kajian ini, didapati bentuk keluarga yang ditempati oleh responden adalah berbentuk keluarga asas (*nuklear family*) (67.7%). Biasanya keluarga asas mengandungi ahli yang asas sahaja iaitu ibu, bapa dan anak-anak. Kajian lepas menunjukkan bahawa bentuk keluarga ini adalah mendominasi masyarakat zaman moden. Melihat kepada perkembangan semasa di mana masyarakat Malaysia lebih cenderung untuk melakukan migrasi luar bandar ke bandar bagi mencari peluang pekerjaan dan pendapatan yang lebih baik dan stabil maka peningkatan bentuk keluarga asas ini akan berlaku. Fenomena ini akan menjejaskan struktur keluarga berbentuk luas (*extended family*), dapatan kajian ini masih menunjukkan cara sokongan yang diberikan oleh anak-anak dalam konteks keluarga luas seperti menolong memasak, menjaga mereka sakit, membawa warga tua ke destinasi yang dikehendaki serta menjaga mereka dengan cara membawa warga tua tinggal bersama. Bagaimanapun harus kita sedari bahawa kemungkinan besar dalam jangkamasa sepuluh atau lima belas tahun daripada sekarang cara sokongan tersebut mungkin tidak dapat direalisasikan lagi.

Dapatan kajian ini juga menunjukkan bahawa daripada profil warga tua yang dikaji, tidak kesemua anak mereka tinggal sekampung atau serumah, hanya ada seorang dua sahaja yang masih bersama warga tua tersebut di atas pelbagai sebab. Walau bagaimanapun bila diminta oleh warga tua untuk menamakan anak yang paling menyokong mereka, ada dalam kalangan warga tua tersebut menamakan anak yang tidak tinggal bersama. Ini kerana berdasarkan persepsi mereka, lagi banyak sumbangan material yang diberikan maka lebih besar sokongan yang mereka terima. Anak-anak yang berhijrah ini mungkin mempunyai sumber pendapatan yang lebih tinggi dan lebih mampu menghantar wang serta kerap menziarah warga tua tersebut. Keadaan ini adalah hampir sama dengan kajian oleh Vazquez et al. (2007) di pendalaman Mexico yang mendapati bahawa warga tua yang mempunyai hubungan atau kontak yang kuat dengan penduduk yang berhijrah (migrasi) ke Amerika kelihatan lebih selamat dan sejahtera dalam kehidupan tua mereka. Ini menunjukkan mereka yang berhijrah ke Amerika yang terdiri daripada anak atau saudara terdekat warga tua ini berada dalam keadaan ekonomi yang lebih baik dan stabil serta boleh membantu warga tua di Mexico.

Selain daripada anak-anak, warga tua harus sedar mengenai peranan dan tanggungjawab kita supaya kesejahteraan hidup dapat dicapai contohnya menyedari mengenai jurang yang wujud antara orang tua dan orang muda dan cuba untuk mengatasinya secara berhemah, menggunakan pengalaman dan kematangan kita untuk berfikir secara positif, sentiasa menjadi penasihat dan pendengar yang baik kepada generasi muda. Secara psikologinya orang tua akan

menjadi lebih sensitif dan mudah tersentuh dalam usia emasnya, maka kita harus faham mengenai perkara ini dan jangan terlalu mengikut perasaan tersebut, berfikirilah secara positif dan praktikal.

Sesetengah kawan adalah rakan karib dan merupakan *role model* untuk transisi perubahan kehidupan seperti melangkah ke alam datuk dan nenek, persaraan, kematian dan kematian pasangan. Jiran pula dikatakan berupaya menjadi sumber sokongan yang penting semasa kecemasan (Glasgow, 2000). Sanak saudara, rakan dan jiran juga mungkin membantu dan bertindak mendapatkan bantuan yang lebih berbentuk formal kepada warga tua (Logan & Spitze, 1994). Kesemua pemberi sokongan sosial seolah-olah berada dalam satu 'web' yang berlapis-lapis sifatnya, bermula daripada orang yang terdekat sehinggalah kepada individu yang paling jauh. Semakin rapat konteks sosialnya dengan warga tua semakin banyak sokongan yang diberikan dan diharapkan oleh warga tua dan begitulah sebaliknya.

Walau dari mana sekali pun sokongan diterima oleh warga tua tetapi yang jelasnya mereka memang memerlukan sokongan tersebut. Baik dari segi sokongan fizikal atau bukan fizikal, persediaan yang sewajarnya perlu dilakukan untuk seseorang itu tenang dan selesa dalam melalui hari-hari tua mereka.

Permasalahan penuaan dalam sesebuah populasi sama ada dalam aspek sosial atau ekonomi akan mudah diabaikan kerana kita biasanya lebih menitikberatkan isu dan masalah yang lebih semasa dan jelas impaknya kepada masyarakat. Walau bagaimanapun kita harus sedar bahawa kita perlu bersedia dengan perancangan yang teliti untuk memastikan warga tua kita akan menikmati kepuasan hidup yang berkualiti, bebas daripada masalah kemiskinan, keseorangan, masalah kesihatan, perumahan yang baik dan sesuai, aktiviti rekreasi yang bersesuaian dan mencukupi, pengurangan tekanan mental dan fizikal yang dihadapi secara semulajadi kerana proses penuaan tersebut, peluang pekerjaan, perkhidmatan geriatrik yang efektif, perkhidmatan kebajikan yang sesuai dan mencukupi. Tanggungjawab mewujudkan keadaan ini adalah perlu dikongsi bersama oleh kerajaan, sektor swasta, NGO's serta komuniti sendiri.

Bibliografi

- Fiksenbaum, L. M., Greenglass E. R., & Eaton, J. (2006) Perceived Social Support, Hassles, and Coping Among the Elderly. *Journal of Applied Gerontology*; 25; 17
- Friedman, J., Knodel, J., Bui The Cuong and Truong Si Anh (2006) Gender Dimensions of Support for Elderly in Vietnam, *Research on Aging*; 25; 587
- Glasgow, N. (2000) Rural/ Urban Patterns of Aging and Care giving in the United States. *Journal of Family Issues*, July 2000, Vol. 21 (5), p611.

- Hanson, S. L, Sauer, W. J. & Seelbach, W. C. (1983) Racial and Cohort Variation in Filial Responsibility Norms. *The Gerontologist*, Vol. 23, p626-631.
- Hong-kin Kwok, (2006) The Son Also Acts as Major Caregiver to Elderly Parents A Study of the Sandwich Generation in Hong Kong. *Current Sociology* ; 54; 257
- Larsson, K. & Thorslund, M. (2002) Does Gender Matter?: Differences in Patterns of Informal Support and Formal Services in a Swedish und Urban Elderly Population. *Research on Aging*; 24; 308
- Logan, J. R. & Spitze, G. (1994) Informal Support and the Use of Formal Services by Older Americans. *Journal of Gerontology: Social Sciences*, Vol. 49, p25-34.
- Lum Kin Tuck, (1990) Welfare needs of the elderly. *Caring Society, Emerging Issues and Future Direction*, pg 269 – 298, Institute of Strategic and International Studies (ISI) malaysia, Kuala Lumpur
- Vazquez, T. G., Fernandez, P. B., Ortiz, B. J., Yamanis, T.J. and de Snyder, V. N. S. (2007) Well-Being and Family Support Among Elderly Rural Mexicans in the Context of Migration to the United States. *J Aging Health*; 19; 334